

דף הרה"ב

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית החוראה לענייני דיבת

גליון ק"ד
פרשת בלק
נושא השבוע
הלואה בהיתר עיסקא
שלא יתחייב ריוח גדול

דבר העורך

בפרשת השבוע "ויצא בלקם... אם יתן לי בלק מלא ביתו פסוק וְהָב לֹא אוֹכַל לְעֵבֶר אֶת פִּי ה' אֶלְקֵי וּבְרַשׁ"י מְלֵא בֵיתוֹ פֶּסֶק וְהָב: למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים... [שרואים שיש לו מושגים גדולים ואוהב הרבה כסף]

מקשים, ממסכת אבות [פ"ו] אמר רבי יוסי בן קסמא... אַמְרַתִּי לוֹ, בְּנִי, אִם אֲתָה נוֹתֵן לִי כָּל פֶּסֶק וְהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת שְׂבַעוֹלָם, אֵינִי דֹר אֶלָּא בְּמִקּוּם תּוֹרָה.

קשה למה בבלעם למדו חכמים מכאן שנפשו רחבה, ואילו התנא ר' יוסי בן קסמא אמר עוד יותר כל פסוק וְהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת שְׂבַעוֹלָם, ובודאי אין זה נפש רחבה.

יש תירוץ נפלא, שמזה שדייק בלעם אם יתן לי בלק מלא ביתו פסוק וְהָב, למדנו שהוא היה חומד את ביתו של בלק, וכלשון רש"י למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים, אמר, ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו.

מה שאין כן התנא ר' יוסי בן קסמא לא אמר לאותו אדם אם תתן לי כל כסף וזהב שלך איני דר אלא במקום תורה, לא, אלא אמר לו אם תתן לי כל כסף וזהב שבעולם, היינו שאני לא חומד הכסף שלך, אלא מדגיש לו שלדור במקום תורה יותר חשוב מהכל, אבל לא אמר לו כלל שבאמת מגיע לו כל הכסף וזהב של אותו עושר, זהו החילוק.

ללמדנו גנות אחד שרוצה ממונו של חבירו, וכמה נאה מי שיש לו טוב לב לחשוב על טובת חבירו

פסקי הלכות

ללוות ולהבטיח סכום גדול על ההיתר עיסקא

כתבו הרבה פוסקים שמה שנהגו להתיר לסכם סכום שהלוה ליתן למלוה כשעושים היתר עיסקא, מכל מקום מותר לסכם דוקא סכום שנראה שירויה, או עכ"פ שיכול להרויח, אבל על סכום יותר גדול יכול להיות שיש בזה אפילו איסור דאורייתא.

לדוגמא אם אחד התם על חוזה שכירות [של תשלום חודשי של 5,000 ש"ח, שאם הוא יאחר מלשלם את דמי השכירות יצטרך לשלם על כל שבוע נוסף קנס עוד 500 ש"ח, והוסיפו בחוזה שזה הכל מותנה על פי היתר עיסקא.

צריך אותו השוכר להזהר מאוד לשלם את התשלום בזמן, שאם לא ישלם את התשלום בזמן, יצטרך לשלם את הקנס, ובאופן שעשו שלא יהיה בזה משום אסמכתא, והוא התחייב שאם לא משלם בזמן, מתחייב לשתף את המשכיר בעסקים שלו בסכום של 5000 ש"ח, והוא מבטיח לתת לו במשך כל שבוע ריוח 500 ש"ח, וזה סכום מאוד גדול, שכמעט שאין שייך להרויח כל כך, ויש לדון על עצם השטר אם יש היתר לעשות כזה חוזה.

ולכן אם באמת יש לשוכר עכשיו עסק מרויח מאוד שיכול להרויח סכומים כאלו, יכול לסמוך על ההיתר עיסקא, אבל בסתמא שבודרך כלל אין מרויחים כל כך אסור לו ללוות כסף על סמך זה.

הפינה של הילדים

לוח גוגואים ומבטיח לתת יותר

בגלל שאם לא ישלם היום יצטרף לשלם הקנס הרבה יותר

מעשה שהיה ילד אחד קנה [שכר] ספרים בשו"י 20 גוגואים, אבל לא היה לו גוגואים, והפוזר הספים להמתין שבוע עד שישלם לו את הגוגואים, אבל עשה לו תנאי שאם לא ישלם לו את 20 הגוגואים עד סוף השבוע, יצטרף לשלם לו קנס עוד 5 גוגואים [סך הכל 25 גוגואים] וזה לבד אין בזה אסור רבית, בגלל שזה קנס חד פעמי, על תשלום של קנייני ולא על הלואה.

למעשה ביום המישי עדין לא היה לו גוגואים, בקש מחבר שילוח לו גוגואים, והבטיח לתת לו במתנה עוד 2 גוגואים, והחשב ששורה לו שאם לא יקבל ההלואה מהחבר יצטרף לשלם עוד 5 גוגואים על הקנס, יש לשאל האם יש בזה היתר לתן רבית למלוה, בגלל שאם לא יקבל ההלואה יצטרף לשלם הקנס ופסיד הרבה יותר ממה שהוא נותן למלוה?

תשובה

חלילה אין בזה שום היתר, שאפילו אם יודע בברור שיפסיד אם לא יקח ההלואה ברבית גם בן אסור לתת רבית למלוה, אבל יכול לבקש מהמלוה שיעשה לו טובה וילוח לו בהקנס, אבל אם לא רצה לתת לו ההלואה אין היתר לתת רבית למלוה.

להארות והערות בעניני הגליון

אפשר לפנות בטלפון

0548447085

או במייל y0548447085@gmail.com

לעילוי נשמת

הנערה טויבע רחל ע"ה

בת שיבדלחט"א

הרה"ג ר' אהרן העניג שליט"א

גלב"ע י"ג תמוז

שאלות בהלכות ריבית

ניתן לקבל מענה בטלפון בית הוראה

02-501-5920

מעשה בריבית

חריגה מהמסגרת של הבנק

הלואה מהבנק על ריוח [בלשון הבנק - ריבית] גבוה

לצערנו שמצב הפרנסה קשה מאוד, [והבנק דורש הרבה יותר ריבית - ריוח] שמענו מכמה אנשים לשאול אם יכולים לסמוך להקל להיות בחובה בבנק. ואם יש להקל להיות בחובה יותר מהמסגרת, או לעשות מסגרת כשהבנק דורש ריבית - ריוח מאוד גדול, האם יש על זה גם כן היתר לסמוך על ההיתר עיסקא של הבנק, או שבזה כבר אין שום היתר.

תשובה

אבל זה דוקא על סכום שמשערים שיכול להרויח עם הכסף הזה, אבל אסור ללווה להתחייב לשלם סכום כסף שאינו נראה כלל שיכול להרויח מהכסף שמקבל, וזה איסור גמור.

אם במקרה יש לו עסק המניב הרבה פירות יכול להקל

אם כן יש לבדוק שאם יש לו עסק שיכול להרויח סכום כל כך גדול במשך כמה ימים, [היינו אם הבנק דורש ממנו 17% על 1000 ₪, היינו שעל שבוע יגבו ממנו סך כמעט 4 ₪], צריך לחשוב אם יש לו איזה עסק שמרויח כל כך שממנו 1,000 ₪ ריוח כל כך בשבוע, [מדירה שיש לו אינו מרויח בדרך כלל סך כזה], אם יש לו עסק כזה יכול ללוות ולהתחייב לשלם לבנק סכום כזה, אבל אם אין לו עסק שמרויח כל כך, ויש לו רק את הדירה שלו, אינו יכול להתחייב ליתן לבנק ריוח - ריבית בלשונם, סכום שאינו משער כלל שיכול להרויח, וסתמא מדירה אין אפשרות להרויח כל כך.

מה הסכום ששייך להרויח

[קשה לכתוב בכללות עד איזה סכום יש להתיר, שבכל עסק יש סכומים אחרים שרגילים להרויח, [שיש דירות ביש בהם אחוזי ריוח גבוהים, כגון כשעומדת באמצע תמ"א, או בשיפוצים, וכדומה, אבל סכום גבוה מאוד, בודאי שאין להתיר].

ד. סברא שהבנק עושה כן בלא ידיעתו

ונראה שאין להתיר מכח זה שהבנק עושה כן שלא מדעתו, שהרי הבנק הם רק שליחים שלו, והוא רוצה שהם ישלמו כל החובות שהוא התחייב לשלם, וממילא אין זה מתיר. אבל אם באמת עשו כן שלא מדעתו יש בזה צד קולא.

ה. אפילו על סכום קטן יש להזהר

ויש להדגיש שבאופן שיש בזה איסור, בגלל שזה סכום גדול יש איסור אפילו להיות בחריגה של כמה שקלים בודדים, שהרי אם זה איסור, [וכמו שנתבאר למעלה] הרי יש איסור גם על הלואה שהריבית הוא פחות משהו פרוטה. ולכן יזהר לדאוג שלא יהיה בחריגה שהריבית עולה יותר מאחוז הרגיל ששייך להרויח.

א. היתר עיסקא של הבנק יש בזה כמה דוחקים ומפני הדחק

סומכים להתיר [ועייין בספר הנפלא 'ריבית מפורשת' באריכות]

מקודם חובה להקדים, שבדאי מי שיש לו אפשרות להמנע מלקחת הלואה מהבנק, יש לו לעשות כן, מפני שעדיין ההיתר עיסקא שבבנק יש בזה כמה דוחקים, [ויש לנו להתפלל להשי"ת שזכה שיתוקן הדבר, ויסיכמו מנהלי הבנקים להכניס את ההיתר עיסקא לתוך המסמכים של הבנק, ולא רק מסמך כללי שהכל זה על פי היתר עיסקא, וכן לתקן עוד כמה תקנות פרטים בגוף ההיתר עיסקא, ואין כאן מקום להאריך].

ב. יש כמה דרגות

יש הלואה של משכנתא לקניית דירה, ויש הלואה ממש, ויש כשאינו לו מספיק כסף ויש לו מינוס, שבזה גם כן מועיל מעיקר הדין שייך להתיר ע"פ ההיתר עיסקא, והכוונה שהוא חתם בבנק ה"ק לחברת חשמל ועכשיו הם מחייבים אותו 1,000 ₪, הכוונה שהבנק משלם לזכותו, הסכום הזה, ותמורת זה מקנה מעסקים שלו לבנק סכום 1,000 ₪, שהבנק יהיו שותפים בעסקים שלו, כגון בדירה שלו, אם זה היתר עיסקא כולו פקדון, ובאופן כללי הם שותפים בסכום 500 ₪, [שרק חצי זה פקדון, וחצי זה הלואה].

ג. הלואה מסודרת בדרך כלל דורשים פחות ריבית מבחריגה

בדרך כלל בהלואה מסודרת בבנק הריבית - ריוח שהבנק דורש זה הרבה פחות ממה שהם דורשים על חריגה, ולכן יש להזהר לא להיות במינוס בחריגה, אם יש על זה ריבית גבוה, ויש בזה איסור גמור.

דוקא סכום שמשער שירוויח שייך להתיר

אבל סכום גבוה אין להתיר אפילו אל ידי היתר עיסקא

והטעם, שכתבו הפוסקים, שהיתר עיסקא הכוונה שהריוח שמשערים שירוויח מהעסקים, את זה מבטיח ליתן לנותן המעות, נשהרי משתף את נותן המעות בעסקים שלו, מתחייב להרויח, ושאלם לא יהיה ריוח יצטרך להשבע ולהוכיח שלא הרויח, כדי שלא יצטרך לשלם הרויח, ואם לא ישבע יצטרך לשלם.

העולה להלכה

להיות במינוס בבנק יותר מהמסגרת

- ללוות בהיתר עיסקא מהבנק, סמכו העולם להקל, על סמך ההיתר עיסקא הכללי של הבנק.
- ואפילו ללוות מהבנק שיהיה לו כסף לקנות מאכלים וכדומה, ג"כ יש הרבה שמפני הדוחק נהגו לסמוך בזה על ההיתר עיסקא של הבנק, [והכוונה שמקנים לבנק כנגד הכסף שמקבלים, חלק בעסקים - או הדירה שלהם] ובאמת פשוט שמי שאין לו דירה או שאר עסקים, אין לו היתר לקחת הלואה מהבנק, ולא מינוס וכדומה. [וישאל שאלת חכם מה נחשב לעסק או האיך יכול לעשות שיהיה לו עסקים על ידי הקנאה של מתנה על מנת להחזיר, ואין כאן מקום להאריך]
- להתחייב ליתן ריוח - ריבית לבנק סכום גבוה, היינו יותר ממה שהחושב שירוויח מהעסק - דירה שלו, יש בזה איסור גמור.
- ולכן אפילו מי שמיקל מפני הדחק להיות במינוס במסגרת, יזהר מאוד לא להיות בחריגה יותר מהמסגרת, ואם ממש היה בדוחק, יבקש מחבר, אבל לא יהיה במינוס בבנק אם זה ריבית גבוה.
- ובכלל זה ללוות הלואה מהבנק על ריבית מאוד גבוה [באופן כללי] יש בזה איסור.